

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. januarija 1856.

Kdaj je dobro teleta rediti, in kako jih rediti, da se krave ne poškodovajo in teleta vendar krepko rastejo?

(Konec.)

Kako se pa télé počuti, če le mleko pije in nič ne sesá? Ako misliš télé za meso prodati, mu ne krati mleka, temuč daj mu ga, kar ga spod krave namolzeš, in télé ne bo nič slabše, ampak včasih še boljše, ker se več namolze, kakor bi télé, ki kravo preveč vtrudi, sesaje dobilo.

Če si pa télé za rejo odločil, je pa gotovo boljše, ga prec odstaviti, ko je na svet prišlo. Zakaj? Zato ker

1. télé samo, od vsake druge živine ločeno, ne dobi ne od krave in ne od drugod škodljive dlake v želodec;

2. ako ima krava že po navadi mastno mleko, in če se ji krepka hrana poklada, je še bolj mastno; to pa je zdravju teletovemu škodljivo. Lahko se pa temu pomaga, ako se kozarec mlačne vode mleku prilije vselej, kader se mu daje piti;

3. začne télé, ker ga krava ne moti, že v 3. in 4. tednu senó z otavo pomešano krepko vgrizovati in tukaj se mu opoldne zamore le nekoliko mleka v osoljeno mlačno vodo pridjati; tudi je dobro, ako se mu odsihmal vsaki dan nekoliko otrobov dá. Čez 4 tedne pozneje se mu tudi zjutrej in zvečer nekoliko priterguje mleka in mlačne vode prideva, tako dolgo, da poslednjič med mlekom in nekoliko osoljeno mlačno vodo že télé skorej nič več razločka ne dela, in bi take vode tudi 8 bokalov požlempalo, kar bi mu pa posčivanje nakloniti utegnilo; zato se mu je ne smé preveč dajati, in je treba sčasoma slano mlačno vodo z merzlo namestovati;

4. télé, ki se tako redí, je tako ješče, da bi človek komaj verjel. Tudi ga nič žalost ne tare in po kravi nič ne javka; kar se pa vselej zgodi, kader se télé pod kravo *) spušča, kjer se, kader se tele odstavi, oba dereta, da ljudém, ki blizo takega hleva stanujejo, ni moč več noči oči zatisniti. Kaj dobro je za télé, da se vsaki dan, posebno, kader je že odstavljeno, pol četrтинke ure po hlevu poigra in sprehodi. —

Meni znani živinorejec se tako, kakor je tū popisano, v svoji živinoreji obnaša, in če bi on še 10krat večjo kmetijo imel, bi ravno tako ravnal; zato tudi mislim, da se tisti nikakor ne bo kesal, kateri ptujo skušnjo tukaj z lastno potrditi hoče.

Ni še zadosti živini le s pijačo in hrano postreči, temuč je treba tudi ž njo lepo in prijazno ravnati. Če kak naprejpostavljen se vèn in vèn dere nad svojimi podložnimi in gerdo in nepriljudno reži, so oni kaj radi termasti in nagavi; če učnik z učencom le preveč po očimsko ravna, se učenec lahko zbega in spremeni v malopridneža. Pa tudi pri nespametni živini se mnogo mnogo napak najde, katerih bi celó nič ne bilo, ako bi se do nje lepše in prijazniše obnašanje skazovalo. Če je gospodar togotnež, bo on le

malo sreče imel pri živinoreji, in če tak gospodar togotnemu poslu živino zaupa, bo ta kmalo pri živini več škodoval, kakor on na leto zasluži. K blagu ali živini je treba vselej krotkega in brezstrastnega posla, ki ima veselje do blaga in usmiljenje z živino. Priden gospodar pa lahko posla spozna, ako mu je mar, kar Angleži pravijo: „Gospodarjevo oko vola debelí“. Skerben gospodar dá, posebno kader se živina v hlevu kermi, jo vsaki dan štriglјati in tudi teleta z oestro kertačo česati, kadar so odstavljene. Če se živina raduje in se veselo nastavlja in ponuja hlapcu, ko se ji s štriglјom približuje, je to obilna hvala za-nj; kadar se pa ona jame tresti, nepokojna biti in se umikovati, kadar hlapec česalo v roke vzame, že to spričuje, da bo tak hlapec malo pri živini koristil. Omičkané góspé se s svojim kužetom pogovarjajo, jezdec s svojim konjem kramlja, in konj z glavo prijazno kima in se s svojim jezdicom ponaša, da je kaj. Bo le kdo dobremu poslu zameril, če se on lepo pogovarja z nedolžno živinico? Poznam gospodarja, ki je dal junice v redu s štriglјom česati, in kadar so začele pripuščati, je oestro prepovedal, da ne smé nihče jih po vimenu ošlatovati, dokler se ne ote- lјijo. Pri tistih junicah je vime celó malo bilo oteklo, in ker se je vedno lepo ž njim ravnalo, jih je dekla, ko je začela molsti, z rahlo besedo umirila in ni bilo nič sitnosti ž njimi. Nekteri pa svojega živinčeta nikdar ne osnaži, in kadar pervesnica začne pripuščati, jo kmalo ta kmalo uni za vime tipa, misleč, da jo s tem privadi in da se bo pustila rada molsti. Iz tega uzroka pa živinčetu vime oteče, da je groza; nespametni ljudje kravo tepejo, ki zavolj bolečin se ne dá molsti in jo tudi poslednjič v spono denejo *), da se poslednjič te kazni navadi, ter se nikdar drugač ne pusti molsti, kakor če na treh nogah stoji. Včasi pa tudi zvečer dekla pozabi spono rešiti, in jo zjutrej najde na treh nogah stati, kjer čaka, da jo dekla pomolze in spono reši. V takih okolišinah se pač ne vé, komu bi se smel um pri- soditi: zarobljencu ali živini ali nobenemu? Križnogorski.

Pametnik za vsakega gospodarja, ki ima kaj živine.

Profesor Stöckhardt, kateri slovi po vsem svetu zato, ker prav na drobno dokazuje naj imenitniše resnice kmetijstva, je natanko dokazal veliko vrednost gnojnice, katero večidel gospodarjev tako malo obrajta.

Da si pa vsak gospodar dobro zapomni to veliko vrednost in da noben dan je ne pozabi, svetuje slavni mojster kmetijstva, naj si vsak priden gospodar napravi dve tablici, eno naj pribije na vrata pri hlevu, drugo na dvorišne vrata.

Na uno naj zapiše sledeči pametnik:

*) V tistih krajih, kjer ljudje s kravami malo usmiljenja imajo, je ta napčenost tako znana, da že kupci, krave kupovaje, barajo: ali ni krava sponarca. Da takemu gospodarju živinoreja po rakovo napreduje, pač ni čuda; saj živina kmalo spozna svojega dobrotnika in mu je hvaležna; ona pa tudi svojega rabeljna čerti in se nad njim pogostoma mašuje. Naj boljše zdravilo bi pa za neusmiljenega gospodarja bilo, ga tudi tako v spono djati, da bi mogel stati saj eno uro na eni nogi, drugo pa skerčeno deržati. Pis.

*) Semtértje tudi ljudje, kader mesar po télé pride, mu glavo oskubejo in dajo kravi telečjo dlako med kruhom požreti, da po teletu preveč ne muka. Prečudno zdravilo iz vražnih zakladov!! Pis.

Vsaka krava ti napravi vsaki dan za pol-drugi groš scavnice!

Na to pa:

Z vsakim vedrom gnojnice ti uide deset srebrnih grošev iz dvorišča!

Za obertništvo.

(Svečarjem, bolje in lepše lojene sveče narejati), priporoča časnik „Chem. tech. Mitth.“ sledečo znajdbo: Ravno ko se loj topi, naj mu primeša svečar svinčenega sladkora (Bleizucker) v taki primeri, da na 1000 funtov (ali 10 centov) loja 7 funtov svinčenega sladkora pride. Čez nekoliko minut naj se zmanjša vročina vendar le za toliko, da loj še zmiraj raztopljen ostane; potem naj se 15 funtov v prah zmletga kadíla (Weihrauch) in pa 1 funt terpentinovnega olja med vednim mešanjem loja počasi pridene. Loj naj se tako dolgo na vročem ima, da se vsa nesnaga, ki jo ima kadílo v sebi, na dno vsede; zgodi se to v malo urah. Na to vižo se naredé veliko lepše in bolje sveče od navadnih. Zakaj? Zato ker svinčeni sladkor sterdi loj; da se še bolj sterdi, pomaga tudi kadílo, ktero zraven tega še stori, da sveče, kadar goré, prijetno dišé. Na to vižo vlite sveče ne kápajo in so v tem stearininim (Apolovim in Militovim) podobne. — Kar pa tiče razmero svinčenega sladkora, kadíla in terpentinovnega olja, ni ravno treba, da bi se svečar prav natanko držal po meri, ki smo jo zgoraj povedali; če več teh dodatkov vzame, bolj terd bo loj; če manj, bo pa manj terd.

Nova postava za obertnike in rokodelce še od druge strani.

Hvale vredna je nova postava, ki se pričakuje za obertnike in rokodelce, tudi v tem, da tudi ženstvu se bojo svobodno prepustile vse take rokodelstva, od katerih se po ti postavi ne bo terjalo, da se ima obertnik ali rokodelce s posebnimi spričbami skazati, da se jih je izučil. Po tem takem bojo mojškne in šivarice vprihodnje rešene tega jarma, da so mogle dozdej le za majhno dníno na dan šivariti in si včasih svoj kruh še na drugo nepošteno vižo služiti. Po novi postavi bo zamogla vsaka ženska ravno tako krojačica (žnidarica), rokovičarica itd. biti kakor možki, in če bo odrajtala predpisani davek, bo ravno tako očitno svojo delavnišnico imeti smela kakor dozdej krojači, rokovičarji in izdelovavci vsake druge šivane robe.

Natoroznanstvo in ljudska omika.

Spisal Šimen Šubic na Dunaji.

4. pismo.

Ozrimo se na obertnijo, in skusimo se prepričati, kako bi ona brez natoroznanstva obstala? Vsak je že slišal, kaj so fabrike, in kdor je le količkaj po svetu pogledal, vé, kako potrebne so nam fužine. Kakor kmetovavec brez kovačnice opraviti ne more, tako tudi ni mogoče, da bi ljudstvo opravljalo svoje opravila, ako bi mu ne šle fabrike na roke. V fabrikah se obdelujejo rudnine vsake sorte pa tudi živalske stvari; vsaka svoje delo prevzame in ga pripravlja obertnikom za rabo. Kar je večega in težjega orodja, se naredí v fabrikah; iz njih izdelavajo rokodelci potrebne naprave, ki jim dela zljajšujejo; iz njih dobiva vojaški stan svoje orožje; po velicih mestih napravljajo fabrika gaz, ki razsvetljuje celo mesto in boljša svečava, ki jo imamo, pride iz njih; one nam dajo steklino za naše oknja, pa nas tudi oblačijo. V kratkem: fabrike pripravljajo sirove stvari, ki jih zemlja daje, in jih stavijo v tisti stan, da jih človek k svoji potrebi obračati zamore.

Kdo pa daje fabrikam sirove stvari? Saj so rudnine po celem svetu raztresene; le po njih sežite, bote rekli, pa

namašite ž njimi volkove, spodej pa ogenj naredite, pa bo. Lahko je to rečeno, storjeno pa ne. Kdor bi jim kaj takega svetoval, bi mu menda koj odgovorili: prijatelj, pojdi, pojdi sem, bomo tebe pomašili v volka, da se boš scedil; morebiti ti pride kaj več pameti v glavo.

Rudništvo in znanstvo zemeljske sestave mora tû na pomoč priti. Rudnine se morajo pred spod hribov skopati. Rudništvo in kemija te učite še le opravil, ki ti jih je treba. — Rudništvo, znanstvo rudnin in zemeljske sestave in kemija gonijo tisto silno vreteno, ki vzdiguje iz zemlje sirove stvari.

Poljodelstvo, obertnija in rokodelstvo pa ne more obstati brez zveze med narodi, ki pripravljajo eni te, drugi druge reči, vsak po svoji šegi. Če manjka zveze med delavnimi ljudmi, se ne morejo pridelki zamenjevati. Potreba pa sili, da gré eno blago iz dežele, drugo pa v deželo, in to je kupčijsko življenje. Kakor se odpirajo poti za kupčijo, se oživlja poljodelstvo in obertnija, in duh misli na nove pripomočke, kako bi kaj zboljšal in z manjšim trudom napravil, in tako se delajo znajdbe. Poti se morajo odpirati, da odteka in prihaja blago. Kdo ti pa daje te pripomočke na roke? Ali ne vidite železnic po suhem, bark po morji in telegrafov ali hitropiscov, ki prepregajo vse delavne dežele.

Od kod so pa prišli ti čudeži na zemljo? Odkod se je vzel hlapec? Ga saj ni hudič kaki stari babi za copernije podaril, ali ga je morebiti kakošna zamaknjena v sanjah znajdla? On, ki ste mu naproti vpili: „hudič je, bojte se ga!“ on je vas premagal. Navadili ste se se voza, ki nima konja; vidili ste, da ostane na ojnica, če ga le voznac pametno vodi; vi mu izročujete svoje blago in svoje drago življenje mu zaupate. Veseli ste, da je prišla pošast, ki hodi brez nog, ki piha in sope, pa nima nosnic, ki vidi pa nima oči. Kdo ga je pripravil na svet? Kdo drug kot natoroznanske vednosti, napredovanje našega časa, ki ga fizika tako močno podpira.

Zraven urnega hlapona pa stojé stebri, po stebrih so dratovi napeljeni, in po dratih se pogovarjajo ljudje oddaljenih krajev. Cela Europa z rusko Azijo je že preprežena z njegovimi mrežami, in k letu, če ne spodletí kakor letos, bo že šel čez morje v Ameriko; zvezoval bo dva sveta; na enem koncu bo imel dan, na drugem pa noč in vendar ne bo nikoli spal; vedno bo imel opraviti, kakor že zdaj po Evropi komaj potrebam zadostuje.

Kdo je spet bil vzrok, da se je znajdla ta prečudna zveza, ki jo je ljudem tolikanj treba? Spet se nam oglasi fizika, ki je razodela v zadnjih letih bistroumnim možem take skrivnosti.

Običaji štajarskih Slovincov pri snubljenji in svatbah.

Spisal Koloman Mulec.

(Dalje.)

Drugi dan se starašina, kopjaš, godci in vsi gosti, kateri so bliže ženina kot neveste domá, pri ženinu snidejo in kaj malega zajterkvajo. Po zajterku pa se napotijo proti domu nevestnem. Kopjaš pleše pred godci in maha s kopjem (banderom) na vse kraje; za godci gré starašina, ženin in drugi gosti. Vesela igra s streljanjem jih spremlja do nevestinega doma. Tû pridši najdejo vse duri zaperte, v hiši je tiho.

Starašina poterka na okno, pri katerem dever stoji, in pravi: „Hvaljen bodi Jezus Kristus! Ako zlate prebirate ali drobno pšenico, v kraj ju pogernite; k nam se obrnite, in nam dajte glas, ki bo za nas in vas.“

Dever popraša: „Od kod in kdo ste vi, da se prederznete mirne ljudi nadlegovati? Kaj bi radi? Kje imate domovnico?“

Starašina odgovori na to ponižno: „Mi smo dobri ljudje in vas iščemo že dva tedna; zvezda je voditeljca naša;